

testimonium expresse invocat, ut videre est apud Luc. vii. 19... 28, Joan. x, 24, 25; v, 17, 36; xi, 42; xiv, 11, 12. — Nec minus liquet Apostolos hac miracula patranda potestate usos fuisse ut discipulos sibi copularent.

4° Ultimo, in hisce miraculis nullum reperiri signum diabolici interventus, sed omnia sanctitatem spirare, probatione non indiget. Ergo.

QUAESTIO III^a

Utrum divina Christi missio invicte ex ejus resurrectione probetur?

176. Resp. Videri potest quod non.

1° Etenim, narratio evangelica asserit Christum jam in cruce mortuum fuisse quando fuit tumulatum. Sed realitas mortis Christi super crucem negari potest. Mors siquidem per crucifixionem longiorem requirit moram ac aliquot horarum. Potius igitur dicendum est Christum animo derelictum fuisse, in illa animi defectione traditum Apostolis et in sepulcro repositum, loci frigiditate recuperasse sensuum suorum usum. Ita quidam Germaniae critici, ut Paulus, Dam, et alii.

2° Praeterea, Christus narratur apparuisse, non Judaeis et inimicis, sed amicis sibi devotissimis, et primo mulieribus quae certe ad credendum erant magis proclives. Atqui, si revera resurrexisset, cum finis tanti miraculi erat adversarios confundere et convincere, illis potius se redivivum ostendere debuisset.

3° Praeterea, legimus Christum januis clausis ve-

nisse, et ex Apostolorum oculis evanuisse. Atqui hoc suspicionem ingerit corporis phantastici.

4° Praeterea, evangelicae narrationes circa factum illud inter se non concordant. Ergo probabile est testes praetensos, aut deceptos aut deceptores fuisse.

Sed contra, quia, ex omnium confesso, haec resurrectio sit factum divinum et divinae Christi missionis demonstrativum, tuto et fidenter pronuntiamus: Christus vere surrexit a mortuis, ergo ipsius religio est divina. Factum autem resurrectionis duobus factis successivis constat: 1° Christus revera mortuus est in cruce, 2° Christus revera vitam amissam recuperavit. Igitur:

177. Dico 1°: *Christus revera mortuus est in cruce.*

Hoc evidenter probant 1° testium auctoritas, 2° naturalis moriendi necessitas, 4° totius antiquitatis silentium.

1° *Testium auctoritas* certos nos facit Christum in cruce mortuum fuisse. Id enim testantur ii omnes qui illud factum attentius examinare potuerunt et debuerunt, videlicet:

a) Discipuli ac piae mulieres, qui certe curarunt ne eorum Dominus tam dilectus vivus tumularetur.

b) Milites qui, hac de causa, ejus crura non fregerunt, et qui talibus factis verificandis erant assuefacti.

c) Centurio quem Pilatus accersitum de morte Christi juridice interrogavit, et qui, ratione officii, debuit rem maturius expendere.

d) Judaei denique, qui custodes circa sepulcrum posuerunt, non omittentes sane investigare an vere

mortuus esset Christus, et qui, de caetero, nunquam vel leve dubium de hac re moverunt.

2° *Naturalis moriendi necessitas* idem probat.

a) Supplicium crucis, post agoniam horti et flagellationem, plus quam sufficiens fuit ad inducendam necessitatem mortis.

b) Vulnus lateris per militis lanceam, quod tantum fuit ut in illud Thomas manum inferre potuerit, debuit, se solo, ut fatentur medici, ei vitam eripere.

c) Nec potuisset vitare suffocationem mortiferam ex aromatibus quibus ejus corpus fuit involutum, et quorum libras centum, teste Joanne (xix, 39), Nicodemus attulerat. Tanta enim copia, in sepulcro, tribus diebus et noctibus recondita, et homini sensibus destituito imposita, eum diu vivere non permisisset.

3° *Silentium totius antiquitatis*. Si Christus non est mortuus ex supplicio crucis, dicendum est ipsum e sepulcro custodito et obsignato evasisse, aliquamdiu vixisse, et postea realiter fuisse defunctum. Quomodo igitur fieri potuerit totam silere antiquitatem de gestis Christi sic ad lucem reducis, de ejus curatione quae sollicitudine ac prolixo tempore indiguisset, necnon de reliqua ejus vita, ac tandem de morte finali? Quomodo nullus omnino de his ad posteros perlatus fuerit rumor, cum a discipulis suis Christus adeo coleretur, diligeretur, adoraretur? Qua ratione factum est, nulli unquam mortalium tale de morte Christi dubium venisse in mentem, nisi quibusdam nostrae aetatis incredulis? Ergo...

178. Dico 2° : *Christus revera vitam recuperavit.*

Ad cujus evidentiam, quatuor afferuntur probationes : 1° veracitas testium, 2° fides primorum creden-

tium, 3° confessio tacita Judaeorum adversantium, 4° impossibilitas alio modo explicandi corporis Christi a sepulcro absentiam.

I^a probatio : *Testium veracitas.*

Testes enim qui referunt Christum resurrexisse, nec decepti nec deceptores fuerunt.

1° *Non fuerunt decepti*. Nam : a.) Erant multi, videlicet, ex B. Paulo (1 Cor. xv, 6), plus quam quingenti. b.) Non erant ad credendum proclives; Apostoli enim nec mulieribus, nec discipulis Emmaus, nec primo aspectui crediderunt; et, inter eos, Thomas non prius assensit quin digitos in locum clavorum, et manum in latus misisset. c.) Christus iteratis vicibus se exhibuit, locutus est, manducavit, se tangi et palpari voluit. Atqui repugnat in talibus circumstantiis testes resurrectionis fuisse deceptos.

2° *Non fuerunt deceptores*. Tam nefandae enim machinationi obstant : a.) conditio testium qui sinceri ac pii constanter se praebuerunt, et insuper erant timidi, rudes, illitterati; b.) defectus motivi; nihil siquidem ex sua fraude sperare poterant, nec a Christo, nec ab hominibus, nec a Deo; quinimo, omnia et in praesenti saeculo et in futuro erant ab eis timenda; c.) impossibilitas fabulam confingendi, divulgandi et persuadendi; ad hoc quippe necessaria fuisset omnium testium conspiratio ita unanimes et constans, ut eorum nullus unquam secretum proderet, sed, non obstantibus et conscientiae remorsu, et persecutionibus et tormentis, adusque mortem in hujuscemodi impio consilio persisterent; quae omnia moraliter sunt impossibilia.

II^a probatio : Fides primorum credentium.

Innumeri homines qui, sive ex Judaeis, sive ex gentibus, ab initio religioni christianae dederunt nomen, habuerunt resurrectionis factum pro certo et inconcusso. Atqui, nisi Christus revera resurrexisset, hanc resurrectionem pro certa et inconcussa non habuissent.

Constat major. Etenim, hi omnes ad Christianismum naturaliter non alliciebantur; et ideo praevio tantum maturo examine conversi sunt. At illud examen potissimum instituebatur circa Christi resurrectionem, quae tunc solebat passim allegari veluti praecipuum credibilitatis motivum. Ergo, hi quibus illa resurrectio non omnino certa visa est, Christianismum non amplexati sunt.

Constat minor. Nam, viventibus adhuc illis qui asserere se propriis oculis Christum redivivum conspexisse, praesto aderat multiplex medium factum resurrectionis feliciter perpendendi, ita ut, posita ejus falsitate, falsitatis hujus indicia saltem probabilia apparuissent, et factum habitum non fuisset ut inconcussum.

III^a probatio : Tacita Judaeorum adversantium confessio.

Si Judaei vere credidissent Christum non resurrexisse, debuissent, vel ejus corpus, post tres dies, adhuc mortuum ostendere; vel corpore non invento, instituere inquisitionem juridicam, tum adversus Apostolos, ut adigerentur corpus sublatum restituere, tum adversus milites ob infidelem custodiam plecten-

dos. Ad haec tenebantur, non tantum gloriae Dei promovendae causa, sed etiam ad propriam religionem vindicandam, necnon ad proprium honorem servandum, ne, scilicet, tanquam impii et deicidae traducerentur. Atqui non ita se gesserunt; sed conati sunt rem silentio tegere; nec ausi sunt Apostolos interficere, aut in vinculis retinere; sed eis denuntiarunt ne Christum amplius praedicarent; qua agendi ratione, clare ostenderunt se nihil solidi potuisse resurrectionis veritati opponere.

IV^a probatio : Impossibilitas aliter explicandi quomodo Christi corpus a sepulcro abfuerit.

Risu sane dignum est aliquorum effugium dicentium corpus Christi terrae motu absorptum fuisse, et propterea discipulos credidisse hunc esse redivivum. Nam, 1° vestigia talis absorptionis Judaeos non effugissent, et tamen nemo unquam, usque ad praesentem diem, hujusmodi hypothesim somniavit; 2° nec explicant qui talia effutiunt, linteaminorum et sudarii praesentiam, ac multo minus subsequentes Christi apparitiones.

Unica igitur superest via evadendi, nempe: asserere corpus Christi per ejus discipulos fuisse ablatum. Atqui talis ablatio omni ex parte repugnat. Nam facta fuisset aut vi, aut seductione, aut callida fraude; et nullum ex his est tantisper probabile.

1° Non ablatum est corpus *per vim*; quia 1° obstat operis periculum, ex una parte, et, ex altera, discipulorum ignavia qua magistrum suum in horto dereliquerunt; 3° haec ablatio statim omnibus comperta fuisset, et jam nemo credidisset resurrectioni.

2° Non ablatum est corpus *per seductionem*, vi

cujus corrupti fuissent milites custodientes sepulcrum. Milites enim ab Apostolis omni gratia destitutis nihil sperare poterant, sed potius a Judaeis copiosam fidelis custodiae expectabant mercedem. E contra, fraudi consentientibus multa mala imminebant; imo, ex legis militaris tunc vigentis disciplina, ultimo devovebantur supplicio. De caetero, si hos seductos fuisse credidissent principes sacerdotum, quare coram iudice non appellaverunt?

3° Non ablatum est corpus *per callidam fraudem*. Quali enim fraude? An dormientibus satellitibus? Sed numquid verisimile est, hac ipsa nocte qua ablatio timenda erat, dormisse milites, et omnes dormisse, ne uno excepto; et tam gravi sopore fuisse correptos, ut strepitus huic ablationi perficiendae necessarius nullum expergefaceret? Insuper, in hac festinata ablatione, numquid raptores tam sedulo a corpore amovissent sudarium ac linteamina, quae dein seposita inventa sunt? Ergo non dormientibus. Utrum vigilantibus? Ergo, effossa humo, ad monumentum viam sibi aperuerunt, et tanti laboris nec fragor nec vestigia eos prodiderunt. Quis autem sanae mentis haec omnia sibi persuaderebit?

Sic igitur respondendum ad ea quae opponuntur n° 176.

179. *Ad 1.* De veritate mortis Christi per testimonium hominum iudicandum est, quia est factum maximi momenti et cognitu facile. Ergo, si testes competentes in eo concordent, illorum testimonium omni medicinali observationi debet praevalere. Insuper, non qualemcumque crucifixionem passus est Christus, sed eam quae agoniae, sanguineo sudori, flagellationi et

tormento coronae spineae supervenit. Demum, ut diximus, lanceae transfixio et centum librae unguentorum quibus circumvolutum est corpus, necessariam ei mortem intulissent.

180. *Ad 2.* Inimici Christi indigni erant qui hunc redivivum propriis inspicerent oculis; nec id erat necessarium ut, si veritatem recto corde inquisissent, tandem convincerentur.

181. *Ad 3.* Corpus Christi, post resurrectionem, dotibus corporis gloriosi fruebatur; hinc erat subtile et ad arbitrium animae evanescebat. Sed tamen sufficienter se praebuit videndum, audiendum et palpandum.

182. *Ad 4.* Non omnes Evangelistae easdem apparitiones, nec earundem apparitionum easdem circumstantias referunt, et ideo facile illos conciliant Scripturarum interpretes. Quibus adde eos concordare circa facti ipsius substantiam, et hoc ad scopum a nobis intentum plane sufficit.

QUAESTIO IV^a

Utrum religionis christianae divinitas ex prophetiis
a Christo prolatis evincatur?

183. Resp. Affirmative.

Christus enim edidit prophetias certo impletas, vere divinas, et in divinae suae missionis confirmationem.

1° *Christus edidit prophetias certo impletas.*

a) *Circa seipsum.* Ex Matth. xvi, 21; xxi, 17. Marco, x, 33. praenuntiavit quod pateretur in Jerusalem, traderetur gentibus, dein illuderetur, flagella-

retur, conspueretur et crucifigeretur, et demum tertia die resurgeret; quae omnia adamussim impleta sunt.

Sola superest difficultas, quod Christus, Luc. xviii, 33, praedixerit se tribus diebus et tribus noctibus remansurum in corde terrae, priusquam resurgeret, quod non videtur verificatum.

At respondendum est Christum dixisse etiam se tertia die resurrecturum. Porro, si tribus integris diebus atque noctibus sepultus mansisset, non nisi quarta die potuisset resurgere. Locutus est ergo de tribus diebus et noctibus non integris. Hoc autem sensu certe remansit in corde terrae tribus diebus, seu: ultima parte diei veneris, integrâ die sabbati, et primo instanti diei dominicae; singulis autem hisce diebus respondet sua nox, videlicet: pars noctis quae incipit labente die veneris, integra nox sabbati a media nocte ad mediam noctem, et pars noctis quae praecedit lucem diei dominicae.

b) *Circa discipulos.* Christus vaticinatus est trinam Petri negationem locum habituram ipsa nocte passionis, et ante secundum galli cantum, (Marc. xiv, 30.) — prodicionem Judae, (Joan. xii, 21, 26.) — effusionem Spiritus Sancti, (Act. i, 5.) — magnas suis discipulis impendentes persecutiones, (Matth. x, 17..., 22) — miracula ab eis patranda, (Marc. xvi, 17) et quod fierent piscatores hominum (Math. iv, 19.). Quae omnia impleta sunt.

c) *Circa suam religionem,* prophetavit: eam per universum orbem propagandam; (Act. i, 8; Luc. xxiv, 46.) — a portis inferi eam nunquam fore superandam, eo quod immobiliter fundaretur supra Petrum, ejusque successores; (Math. xvi, 18) — eos omnes con-

fringendos qui supra petram hanc caderent, et contendendos super quos caderet (Math. xxi, 44). Porro, ex his tribus, primum jamdiu contigit, secundum videmus quotidie magis ac magis verificari, tertium constat ex funesto persecutorum exitu.

d) *Circa Judaeos.* Christus urbis Jerusalem et gentis Mosaicae excidium proxime futurum descripsit, (Matth. xxiv, Marc. xiii; Luc. xix, xxi) indicans etiam circumstantias quae illud praecedere, comitari et sequi debebant, et haec omnia ad litteram impleta esse cognoscimus ex testimonio Taciti et Josephi. Ergo.

2° *Christus edidit prophetias certo divinas.*

Etenim, earum concordantia cum eventu, nec naturali prophetantis sagacitate, nec fortuito casu, nec diabolico interventu explicari potest; siquidem referuntur ad eventus multiplices, et ad minutas quandoque circumstantias; qui eventus ex sola Dei voluntate aut libero hominum arbitrio pendebant; et aliunde, nullum in hisce vaticiniis reperire est signum quo de eorum divina origine dubitare liceat.

3° *Christus edidit prophetias quae divinam suam missionem confirmant.*

Nam, 1° probant saltem Christum fuisse Spiritu sancto plenum; ergo non esse impostorem, nec delirum; ergo esse credendum ubi affirmat se divinitus missum fuisse.

2° Oracula Christi spectantia ipsius resurrectionem, discipulorum miracula, Ecclesiae suae universalitatem et indefectibilitatem, Judaeorum cladem in infidelitatis suae poenam, certe intimius connectuntur cum veritate religionis quam praedicabat.